

ΤΟ ΜΕΤΑ ΣΟΛΟΜΩΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΟΣΟΦΙΟΝ ΤΗΣ ΒΟΝΩΝΙΑΣ

Εἰς τῶν περιερωτάτων, ἀλλὰ καὶ δυσχερεστάτων, πρὸς μελέτην, ἕνεκα τῆς πυκνοτάτης γραφῆς, τοῦ πλήθους τῶν βραχυγραφῶν καὶ τῶν ιδιορρύθμων κρυπτογραφικῶν σημείων ἐλληνικῶν κωδικῶν εἶνε ὁ τῆς ἐν Βονωνίᾳ Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 3132, ὅστις διὰ βραχυτάτων ὅλως εὐρίσκεται περιγεγραμμένος ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica. Τοῦ κώδικος τούτου μελετηθέντος ὑπ' ἐμοῦ πρῶτον μὲν ἐν αὐτῇ τῇ Βονωνίᾳ τὸ ἔαρ τοῦ 1906, εἶτα δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τῇ Μαρκανῆ τῆς Βενετίας, ὅπου μοι προθύμως ἀπεστάλη κατ' ἐμὴν παράκλησιν, παραθέτω ἐνταῦθα κατὰ τὸ ἐνὸν λεπτομερῆ περιγραφῆν, ἀρκοῦσαν ὅπως ἐξεγείρη τὸ ἐνδιαφέρον καὶ προκαλέσῃ τὴν εἰδικωτέραν ἔρευναν, τοῦτο μὲν τῶν περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς διατριβόντων, τοῦτο δὲ τῶν περὶ τὰς δημώδεις μεσαιωνικὰς μαγικὰς ἐπιφάνειας ἀσχολουμένων.

Πράγματι ὁ κώδιξ οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ μῆγμα ἱατροσοφίου ἅμα καὶ σολομωνικῆς. Τὸν χαρακτηρὰ δὲ τοῦτον ἔχει οὐ μόνον ὁ καθ' ἑαυτὸν συμπαγῆς κώδιξ, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐν ἀρχῇ προσκεκολλημένα ἐξ ἄλλου κατὰ δύο σελίδας γεγραμμένα ἑπτὰ φύλλα, ἀνήκοντα εἰς νομοκάνονα ἀκέρχλον ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις περιέχεται ἐν φ 76 καὶ ὁ ἐξῆς ἱεροκυσμός:

«Εὐχὴ εἰς σὺν τσακισμὸν ὅπως γράψῃ αὐτῷ καὶ φώρη τω ὡς φυλαχτὸν: † †

Χριστοῦ γεννηθέντος, πᾶσα ἡ κτίσις ἐλευθερώθη. Οὕτως καὶ σὺ τριτέον τεταρτέον· ψυχὸς καθημερινὸν νυκτερινὸν διμερινὸν· μεσονυκτικόν· φεύγε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ ὁδῶν· Χριστὸς ἐγεννήθη· φεύγε ῥύγος· ἀπὸ τὸν δούλου τοῦ θεοῦ ὁδῶν. Χριστὸς ἐβαπτίσθη φεύγε

εἶγος. Χριστὸς ἐσταυρώθη φεύγε ῥύγος· Χριστὸς ἀνέστη φεύγε ῥύγος· ἀπὸ τὸν δούλον τοῦ θεοῦ οἴμ' ἢ τὴν δούλην οἴμ' διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ: †

Τὸ δὲ ἰατροσόφιον ἀρχεται ἀπὸ τοῦ φύλλου 8α, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Βιβλίον ἰατρικὸν θεραπεύσας διάφοραις ἐν συνόψει».

Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ χαρτῶς, γεγραμμένος τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἀνορθογραφήτατα καὶ μεστός μὲν βραχυγραφιῶν καὶ ἐπιτιμήσεων, ἔχων δὲ τὴν γραφὴν ἀναμεμιγμένην μετὰ σημείων γηρικῶν, μετρολογικῶν, μαγικῶν καὶ ἄλλων καὶ ἰδίως κρυπτογραφίας πολλαχοῦ, ἧς πρὸς ἀνάλυσιν μόλις περὶ ἀρκεῖ ἢ ἐν φ. 116 κλείει κρυπτογραφικῶν σημείων. Κοσμεῖται δὲ ὁ κώδιξ ὑπὸ πλείστων ἀτέχνων καὶ διὰ ζωηρῶν ὑδάτων χρωμάτων γεγραμμένων εἰκόνων.

Περὶ τοῦ ἐκ πολλῶν κεφαλαίων συνισταμένου κώδικος τούτου, οὗ ἢ ἄλλως δυσχερῆς μελέτη θὰ καταστῇ ἐν μέτρῳ δυνατῇ, κυρίως ὅταν καὶ ἄλλως προαχθῇ ἢ ἐξερευνησις τῶν ἰατροσοφῶν, ἐσημειώσαμεν σποράδην τὰ ἑξῆς:

Ἐν φ. 136 εὔρηται ἐπιγραφὴ κρυπτογραφικὴ εἰς ἣν εἰπύεται διάφοροι συνταγαί. Κατόπιν δ' ἐν φ. 13α ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιγραφὴ, «Πίναξ σὺν θεῷ τοῦ παρόντος βιβλίου † ἡ ἰατροὶ ἦτινες ἐγράψαν καὶ ἔστισαν τὴν τέχνην τῆς ἰατρικῆς ἐπιστιμῆς».

Ἀρχεται δὲ ὁ πίναξ οὗτος τῶν κεφαλαίων ἐξικνούμενος μέχρι τοῦ φ. 116 ὧδε,

α σπῖον δι' ἦναι τὸν ἰατρόν.

β πῶς εὔρε^ο καὶ εξεταί^ο ἡ τέχνη τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης.

Γὰ δὲ κεφάλαια πη' καὶ πθ' ἐπιγράφονται ὧδε:

πη' εὐχή τοῦ αγίου Κυπριανοῦ καὶ ἑτερα τοῦ αγίου Γριγορίου καὶ ἑτέρων διαφόρων.

πθ' καὶ ἑτερες τέχναι τοῦ σωλομῶντος.

Εἰς τὸ προτασσόμενον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ α' κεφαλαίου ἰατροὶ ἦτηναι κ.τ.λ. δὲν ἀνταποκρίνεται ἐν τῷ σώματι τοῦ ἰατροσοφίου κείμενον, ἀλλὰ σειρά φανταστικῶν εἰκόνων ἰατρῶν ἐν φ. 17α—216 ἀμέσως πρὸ τῆς ἐν φ. 27α ἐνάρξεως

τοῦ κειμένου αὐτοῦ τοῦ ἱατροσοφίου. Εὐρίνται δ' αἱ εἰκόνες αὗται, ἀνερχόμεναι ἐν ὄλῳ εἰς ἐνενήκοντα, ἐντός θυρεῶν στρογγύλων, ἐν τοῖς πλείστοις φύλλοις ἀνά ἕξ, ἐκάστη δ' αὐτῶν ἔχει ἰδίαν ἐπιγραφὴν. Φέρουσι δ' οἱ παριστανόμενοι ἱατροὶ σκούρους ἢ ἄλλους πῖλους, ὧν πολλοὶ ὅμοιοι πρὸς σφίρικια ἢ ἔχοντες ἄλλα περίεργα σχήματα. Οἱ πῖλοι οὗτοι δὲν εἶνε ἀνάξιοι λόγου ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς βυζαντιακῆς ἐνούμασιολογίας. Τινὲς τῶν ἱατρῶν κρατοῦσι βότανα ἢ φιαλίδια ἢ ἱατρικὰ ἐργαλεῖα. Παριστάνονται δ' οἱ ἱατροὶ ἐν προτομῇ μᾶλλον καὶ οὐχὶ ὀλόσωμοι, ὡς κατόπιν ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ἱατροσοφίου. Οἱ τῆς πρώτης σελίδος ἕξ ἱατροὶ ἐπιγράφονται Ἀσκληπιός, Ἀσκληπιΐδης, Πραξαγόρας, Φηλώτιμος, Ἐρασήστρατος, Ἄκρον ὃ Ἀκραγαυτιμος (= Ἀκραγαυτῖνος). Εἰκονίζονται δὲ καὶ ἱατρικαί, ἐπιγραφόμεναι Ἡ μήα, ἡ μεμνονία, ἡ ἰουδία.

Ἴδού δέ τινα τῶν ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ τοῦ κώδικος περιλαμβανομένων κεφαλαίων, ἅτινα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συνδέονται πρὸς τὸ ἱατροσόφιον.

Ἐν φ. 102α ἀρχεται τὸ κεφάλαιον εἰς «Περὶ ἀλόγων ζῴων τετραπόδων ἐνέργειας (= ἐνεργείας) καὶ τὰς τούτων ἀρελίας».

Τὸ ὅλον ζωολογικὸν τοῦτο μέρος, εἰς ὃ περιλαμβάνονται καὶ μὴ τετράποδα ζῷα, εἶνε πλήρες μικρῶν εἰκόνων πτηνῶν καὶ μεγαλυτέρων εἰκόνων τετραπόδων, ἰχθύων, ἑρπετῶν καὶ ἐντόμων.

Ὡς καὶ κεφάλαιον τοῦ ἱατροσοφίου ἀρχεται ἐν φ. 139α «Βύβλος λεγομένη τὰ ἐρόδια του ἀπόδιμοῦντος συντηθεμένη παρα ἐπρουγζαράρ του ἐβτην ἑλγζιζάρ μεταβλῦθήσα ἡς τὴν ἐλάδαν γλώτταν παρα Κωνσταντίνου πρότασηγκρήτης του Ριγονας...»

Εἶναι δὲ ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κωνσταντίνου τοῦ Ρηγίνου ἐν πολλοῖς ἄλλοις κώδιξι φερομένη μετάφρασις τῆς ἱατρικῆς:

συγγραφῆς τοῦ Ἀραβῶς Abu Djafar Achmed ben Ibrahim ἣτις φέρεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Συνεσίῳ τινός ὡς μεταφραστοῦ. Τοῦ ἔργου τούτου εἶνε ἐκδόσθαι μόνον τὸ πρῶτον βιβλίον, τὸ περὶ τῶν πυρετῶν, ἀραβιστί, λατινιστί καὶ ἑλληνιστί ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συνεσίῳ ὑπὸ τοῦ Saint-Bernard ἐν Ἀμστελδάμῳ τῷ 1729. Ἰδίαν δὲ μελέτην περὶ τοῦ ἀραβικοῦ πρωτοτύπου καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς μεταφράσεως ἀποκαρτίωσεν ὁ Daremberg ἐν τοῖς archives des missions-Scientifiques Τόμ. (1851) σ. 490 — 527 καὶ τὴν αὐτὴν Notices et extraits des manuscrits médicaux. Ἐν Παρισίοις 1853 σ. 63—100.

Ἐν φ. 272α καὶ ε. μαντικὸν κείμενον «Περὶ χρωνοκράτορος» κτλ.

Ἐν φ. 271α ἐξ ἄλλου κώδικος γεγραμμένου κατὰ δύο σελίδας «Πυθαγόρου Ἰλιάδῃ χαίριν ψῆφος Πυθαγόρου».

Ἐν φ. 277α ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαφόρου κώδικος κατὰ δύο σελίδας ἀνεπίγραφον Ἡροντολόγιον κατὰ μῆνας.

Ἐν φ. 271α ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαφόρου κώδικος «Σεισμολόγιον τοῦ Ὀρφέως» κατὰ μῆνας.

Εἰς ταῦτα ἔπεται ἐν φ. 282α Πίναξ, ἐν ᾗ πρῶτον ἀναγράφεται τὸ «Περὶ χρωνοκράτορος», ἔπονται δ' ἐν φ. 282β κρυπτογραφικά, ἐν φ. 283α «κύκλος τῆς θαλάσσης», «κύκλος τῆς σελήνης» κτλ. ἐν δὲ τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις φύλλοις πίνακες μαντευτικοί.

Ἐν φ. 296β ἀρχεται ὡς νῆ' κεφάλαιον τοῦ ἰατροσοφίου ζωδολόγιον ἐπιγραφόμενον «Πύημα Πέρσου φιλοσόφου τοῦ ὀνομαζομένου Ζανατῆ μετεβλύθη δὲ εἰς τμήας κατὰ τὸ εἶδος ἔτος παρα Ἀρσενίου μοναχοῦ κέλευση τῆς κυρίας:—»

Εἰς τὸ ζωδολόγιον τοῦτο ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐν φ. 306α περὶ εὐρέσεως θησαυροῦ. Συνοδεύεται δὲ τὸ κείμενον ὑπὸ διαφόρων σημείων καὶ ζωδίων. Ἡ εἰς πολιτικοὺς στίχους μετάφρασις αὕτη τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου περιλάμβανεται καὶ ἐν ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΕΝ ΤΟΜ. ΙΕ'

τῷ Βιενναίῳ Phil gr. 108. Ἐν ἄλλοις δὲ κώδιξι φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀστραμψύχου. Τίς ἡ κυρία καθ' ἧς ἐπιταγὴν ἐγείνεν ἢ μετάφρασις θὰ γνωστῆ πιθανῶς μετ' ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν τῶν τὸ στιχοῦργημα τοῦτο περιεχόντων κωδίκων. Τὸ ἔτος 1266, πρὸς ὃ ἀνταποκρίνεται τὸ εἶδος δύνανται ἴσως ν' ἀγάγη ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου.

Ἐν φ. 314α ἔπεται ὡς κεφάλαιον νθ' ἕτερον ζωδολόγιον ἐπιγραφόμενον «Πατρωνόμιον».

Ἀκολουθεῖ ἐν φ. 317β τὸ κεφάλαιον ξ', κοσμούμενον ὑπὸ τινῶν εἰκόνων καὶ ἐπιγραφόμενον «Ἐκ τῆς γενεθλικῆς βιβλίου τῆς ἀποταίλεσματικῆς τοῦ Πτολωμαίου μερικὰ...»

Ἐν φ. 323α ἔπεται ὡς κεφάλαιον ξγ' ἕτερον ζωδολόγιον ἐπιγραφόμενον ἀνορθογράφως «Κατ' Εὐδόξιον καὶ κατὰ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον καὶ καθ' Ἑλληνας σοφοὺς ἀστροθεάμονας...».

Ἐν φ. 327α ἄρχεται Βροντολόγιον, ἐν δὲ φ. 331β ἔπεται ἀνορθόγραφος ἢ ἐπιγραφή «Περὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια ἔργα καὶ στοιχεῖα» κεφάλαιον κοσμούμενον ὑπὸ εἰκόνων.

Ἐν φ. 351α—352β περιλαμβάνεται βραχὺ χρονικόν, ἀντιγραφὸν ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἐκδοθησόμενον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν βραχέων χρονικῶν.

Ἐν φ. 363α—368β λεξικόν κατ' ἀλφάβητον περιέχον κυρίως λέξεις βοτανικῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς ἑλληνιστὶ καὶ κρυπτογραφικῶς.

Ἔπονται δ' εἶτα μέχρι τέλους τοῦ κώδικος νέα κεφάλαια ἱατροσοφίου μετ' ἀνθρωπολογικῶν ζωολογικῶν καὶ φυτολογικῶν μερῶν, ἐπιδησιολογία μετὰ περιέργων εἰκόνων, περὶ ὧν κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ τῶν φ. 378β—381α, περὶ βοτανῶν (φ. 135β) ὄνειροκριτικά, ὧν μετὰξὺ ἐν φ. 450α «Διήγησις ονυρατος», αὐτόθι περὶ τριχῶν, ἔπονται δ' ἕτερα κείμενα

περὶ ὀφθαλμῶν, βλεφάρων, ὀδόντων κτλ., παραδόξως ἀναμειγμένα μετ' ὄνειροκριτικῶν ἐρμηνειῶν.

Ὁ κῶδιξ εἶνε, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, κατ' ἄσπαρτος ὑπὸ κρυπτογραφήματων, ἐπεκτεινημένων πολλάκις εἰς ἓν π ὅλον στίχον ἢ καὶ πλείονα. Ἄξια ἰδίας σημειώσεως τοιαῦτα κρυπτογραφήματα ἔχομεν ἐν τέλει τοῦ φ. 42α. περὶ τὸ μέσον τοῦ φ. 42β, ἐν φ. 62α περὶ τὸ τέλος, (ἐρυθρά), ἐν φ. 103α, ἐν φ. 131α, ἐν φ. 212α περὶ τὸ τέλος, ἐν φ. 221α, ἐν μέρει διαγραμμένα ἢ ἐξίτηλα, ἐν φ. 252β, ἐν φ. 311 πολλά, ἐν φ. 321β, ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τοῦ φ. 327α, ἐν φ. 345β καὶ ἐ. 357β καὶ ἐ. καὶ ἀλλοῦ. Ἐνισχυθὲ τὰ κρυπτογραφήματα ὁμοιάζουσι πρὸς γράμματι ἀρβικὰ, ὡς ἐν φ. 190α καὶ ἐν τοῖς φ. 363α—368β, ὅπου τὸ βυζαντικὸν λεξικόν. Ἐχει δὲ ὁ κῶδιξ πρὸ καὶ πρὸ καὶ σολομωνικὰ σημεῖα προαριζόμενα πρὸς ἐγγραφήν εἰς χαρτία χάριν μαγικῶν ἰάσεων, ὡς ἐν φ. 145, 68α, 75α, 91α, 101α, 137β, 138α.

Κοσμεῖται δὲ ὁ κῶδιξ πλὴν τῶν ἐν φ. 17α—26β μικρῶν εἰκόνων ἰατρῶν, καὶ τῶν εἰκόνων ζώων τοῦ ἐν φ. 102α ἀρχομένου ἐξ' κερπλαίου, περὶ ὧν ἔγεινεν ἤδη λόγος ἀνωτέρω, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων περιέργων καὶ ἰδιορρύθμων εἰκόνων, ὧν συχνότεραι εἶνε αἱ παραστάσεις ἰατρῶν, φυσιοδιπῶν, ἀστρανόμων, λεκνομάντεων, ὄνειροκριτῶν καὶ τοῦ ἐν χρησμολόγοις βασιλέως Λέοντος ΣΓ' τοῦ Σαραῦ, ἀηλουμένων δι' ἐπιγραφῶν. Εἶνε δ' αἱ εἰκόνες αὗται αἱ ἐξῆς:

Ἐν φ. 355 ὀλοσέλιδος εἰκὼν τοῦ Ἰπποκράτους καὶ παιδῶν καθήμενων πρὸ αὐτοῦ καὶ διδασκόμενων.

Ἐν φ. 416 ἄλλη ὀλοσέλιδος εἰκὼν, ἧς ἀπεσπάρθησαν παραδόξως τὰ χρώματα.

Ἐν φ. 51α ὀλοσέλιδος εἰκὼν παριστάνουσα δύο ἀνδρας μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν Ὁ Θεοφυλος καὶ Ὁ Πήσος. Τοῦτον ὁ ἐπιγραφόμενος Πήσος ἰστάμενος ὀρθῶς παρουσιάζει διὰ τῆς δεξιᾶς εἰς τὸν καθήμενον Θεόφιλον ποτήριον μεστὸν ὕγρον, διὰ

δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ καθειμένον ἀντικείμενον τι ἔχον σχῆμα ταγαρίου. Κάτωθεν τῶν δύο ἀνδρῶν ποτήρια διαφόρων χρωμάτων, φέροντα ἐπιγραφὰς ἀνωθεν ἐκάστου χρώματος. Περιλαμβάνεται δὲ ἡ εἰκὼν εἰς τὸ κείμενον «Περὶ οὖρων ἀπὸ φωνῆς Θεοφύλου».

Ἐν φ. 626 μικρὰ εἰκὼν παιδὸς ὀρθίου παρέχοντος κύπελλον εἰς καθήμενον γενειῶντα ἄνδρα, ὅστις ἐπιγράφεται Ὁ διδάσκαλος.

Ἐν φ. 686 Ὁ Διοσκορίδης καθήμενος καὶ κρατῶν δέσμη βοτάνων, οἷα καὶ ἄλλα εἶνε ἐσκορπισμένα μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀπέναντι ὀρθίου ἀνδρός, ὅστις ἐπιγράφεται Ὁ Ἄρτις.

Ἐν φ. 906 ἐπὶ θρανίου δύο ἄνδρες καθήμενοι καὶ κρατοῦντες ἰατρικὰ σκεύη, ἐπιγράφονται δὲ + Ὁ Παῦλος ὁ Ἑλληνῆτης καὶ + Ὁ Μενεμάχος.

Ἐν φ. 976 Ὁ Ὀριβάσιος καὶ Ὁ Φύλυαπος. Καθήμενοι χωριστά, ἐκάτερος ἐπὶ χθαρμαλοῦ ὑποπόδιου, κρατοῦντες ἀμφότεροι βιβλίον. Ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν ἀγκυρόγιον, ἐφ' οὗ εἰληταριον (:) περιέργως στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ εἰληταρίου.

Ἐν φ. 108 Ἀρποκρατίος καὶ Ὁ Μηνάς.

Ἐν φ. 125β Ποσηδώνιος καὶ ὁ Ξενοκράτης καθήμενοι χωριστό. Μεταξὺ αὐτῶν ἰδιόρρυθμα ἀγκυρόγια.

Ἐν φ. 132α Ἀέτιος ὁ Ἀμιότηνός ἐξετάζων τὸν σφυγμὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Πέριξ Ἑρμόφιλος, Μαγιστριανός καὶ Βάσσος.

Ἐν φ. 134δ μεγάλη ὀλοσέλιδος εἰκὼν. Ὁ Ἰσαάκ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπὶ τοῦ στήθους βιβλίον κεκλεισμένον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς αἰρων ὑέλιον ἀνκλύσειος, ὡς φαίνεται, διότι περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ φέρεται ἡ ἐπιγραφή Ἰσάειον διὰ τῆς γένεσις τῶν τοιχῶν γίνεται ἀπὸ τῶν χλωδῶν καὶ παχέων ἀναθυμιάσεων.

Ἐν φ. 134α Δέσμη δὲ Λαοδικεὺς καθήμενος καὶ πρὸ αὐτοῦ ὀρθιος ὁ Φαισιῖνος.

Ἐν φ. 167α Ὁ Ἐδρας καθήμενος καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατῶν φιαλίδιον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς προβάλλων κύπελλον, ἕτερ φαίνεται δεχόμενος ὁ ἀπέναντι αὐτοῦ ὄρθιος ὁ μοναχὸς Κλήμεντος.

Ἐν φ. 1726 Ὁ Ἀέμιος ὁ Ἀμνηδητὸς καθήμενος καὶ δεξιῶν διὰ τῆς χειρὸς χειρόγραφον κείμενον ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀναλογίου. Ἀπέναντι αὐτοῦ ὄρθαι γυναῖκες.

Ἐν φ. 182α καθήμενος Ὁ Φυλοτιμος, ὄρθιος δ' ἀπέναντι αὐτοῦ ὁ αςεν π' = ἄσθενὸν (ἄσθενῶν) παῖς.

Ἐν φ. 182α Ὁ Ἀπωλωνιος καθήμενος. Ἀπέναντι αὐτοῦ ἑνὴ ὄρθια, κρατοῦσα στάμνον καὶ ποτήριον καὶ δύο παιδία. Ὅρις λείχει τὴν δεξιάν τοῦ Ἀπολλωνίου.

Ἐν φ. 2046 Ὁ Πυδαλάριος (Ποδαλείριος) ὄρθιος, ἀπέναντι δ' αὐτοῦ Ὁ Υπολοφος τείνων διὰ τῆς δεξιᾶς περιεργον σκεῦος.

Ἐν φ. 209α Ὁ Φύλων (Φίλων) Ἰουδαεὸς, καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τράπεζα μετὰ φιαλιδίων.

Ἐν φ. 213α Πύργος, ἐξ οὗ φαίνεται ἐξελθὼν ὁ Μᾶγνος σοφησιτης, ἀπέναντι δ' αὐτοῦ ὁ Μαρκελῆνος, ὁ Καπαδοξ, ὁ Κῦρος. Τούτων ὁ Κῦρος φερεῖ πῖλον ἐνθυμιζοντα τὸν τῶν τελευταίων Παλαιολόγων.

Ἐν φ. 217α Ὁ Ὀατάριος (Ἀκτουάριος), ἀπέναντι δ' αὐτοῦ Ὁ Γεῖλον.

Ἐν φ. 216 Ὁ Σεραπίος καὶ ὁ Πραξαγόρας, ἀμφοτέρω καθήμενοι Μεταξὺ αὐτῶν παιδίον τρίβον φάρμακόν τι ἐν ἰγδίῳ.

Ἐν φ. 259α Ὁ Ερασύσιρατος, ἀπέναντι δ' αὐτοῦ Ὁ Ἀλεξανδρεὺς τείνων αὐτῷ διὰ τῆς δεξιᾶς εἰλητάριον.

Ἐν φ. 2696—2716 μαγικοὶ κύκλοι, ζωδιακὰ καὶ δακτυλομαντικὰ σημεῖα.

Ἐν φ. 2856 Λέων ὁ σοφώτατος καθήμενος (:), εἰκὼν ὁλοσέλιδος.

Ἐν φ. 296α Ὁ Πέρσης ὁ Ζανατῆς Ἄραψ ὁ Ἀλῆς, εἰκὼν ὀλοσέλιδος ἐνὸς μόνον ἀνδρός.

Ἐν φ. 314α Ὁ Εὐδόξιος ὁ Ἑγύπτιος ὁ ἀστρονόμος καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ Οἱ μαθηταί.

Ἐν φ. 322α Ὁ Πιωλεμαίων ὁ Ἑγύπτιος καὶ Ὁ Ακουμύρης Ἀχτουάριος; ἀμφοτέρω κατήμενοι.

Ἐν φ. 339β Ἀστρονόμος ὁ Ἰρακλῆς κατήμενος, ὀρθίως δὲ ὁ πρὸς αὐτὸν προσερχόμενος μαθητής.

Ἐν φ. 344α Ὁ Πέρσης ὁ λαγουλανομάντις (λεκανομάντις) τοῦνομ (τοῦνομα) Ἀπολώνιος, ἀπέναντι δ' αὐτοῦ περιεργὸν πυβαλτάρη (=ἐπιδαλτάριον, λεκάνη) μετα νερού. Ἐπὶ βράχου λεκανοειδὲς ἀγγεῖον φερόμενον ὑπὸ νεανίου, κρατουμένου ἐκ τῶν ὀπισθεν ὑπὸ τοῦ λεκανομάντεως. Τὸ πυβαλτάρη εἰκονίζεται χωριστὰ καὶ ἐν φ. 344β. ὅπου καὶ ἐρμηνεῖα αὐτοῦ.

Ἐν φ. 345α Ὁ Συμονείδης καὶ ὁ μαθητής κρατῶν κάτοπτρον. Κάτοπρα καὶ κερία πολλαχῶς παρουσιάζονται ἐν φ. 345β κ. ἐ. ὅπου εἰκόνες καὶ ἐρμηνεῖαι μαντείων.

Ἐν φ. 357α εἰκὼν Γοργόνος, ἐχούσης πρὸ αὐτῆς τράπεζαν φέρουσαν διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα, περὶ ὧν ἐρμηνευτικὸν κείμενον καὶ κρυπτογραφικὰ σημεῖα. Κάτωθεν τῆς εἰκόνης κύρια ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, διήκοντα καὶ εἰς τὸ φ. 357β, ὧν ἕκαστον φέρει ἀριθμὸν ἐλληνικὸν (α', β', γ' κ. ἐ.) ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰς οἰκείας ὁδηγίας περὶ εὐρέσεως τῆς τύχης.

Ἐν φ. 377α ὀλοσέλιδος εἰκὼν τοῦ Διοσκορίδου κατήμενου. οὔ ἀπέναντι παῖς ἄγων κύνα. Κάτω δ' ἐν μέσῳ βράχων δύο ἄνδρες κρατοῦντες σκαπάνην καὶ πτύον καὶ ἐκσκάπτοντες μανδραγόραν.

Ἐν φ. 378α ἡ εὐρεσις τοῦ μανδραγόρου ὑπὸ τῆς Σοφίας κρατούσης αὐτὸν ὀρθίως ἀπέναντι τοῦ Διοσκορίδου κατήμενου. Κάτωθεν τοῦ μανδραγόρου ὁ ἀνασπάσας αὐτὸν κύων θνήσκων.

Ἐν φ. 377β θυρεὸς στρογγύλος, ἐν ᾧ παραστάσεις τῆς Μεγίλοψυχίας, τῆς Σοφίας καὶ τῆς Φρονήσεως.

Ἀπὸ φ. 378β κ. ἐ. πλῆθος εἰκόνων ζωολογικῶν καὶ ἀνθρωπολογικῶν καὶ εἶδη ζωστήρων μετὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐν φ. 379α, ἐχόντων οὕτω· κεραύνιος, ἐξασκελής, μονομερής, ἀρωματηλατικός, διμερής ἀρωματηλατικός, τριμερής ἀρωματηλατικός.

Ἐν φ. 382α εἰκόνες ἐπίδесμων, οἵτινες φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς ῥόμβος ἐπὶ μεσοκώλου, παλύρομβος, ἀντικείμενος, σφενδόνη χειρὸς, καρπόδεσμος, πολύστιρικος ἀγώμενος (ἐπίδεσμος χειρὸς καὶ ποδός), σκέπαρονος, φύνιξ ὕρα (ἐπίδεσμος σκέλους). Ἀκολουθοῦσι δ' ἐν φ. 383β καὶ 384α ἄλλοι ἐπίδεσμοι τοῦ προσώπου καὶ διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος μετ' ἐπιγραφῶν.

Ἀπὸ φ. 384β—416β εἰκόνες ζώων καὶ μάλιστα φυτῶν μετ' ἐπιγραφῶν. Αἱ εἰκόνες αὗται, ἐξωγραφημέναι δι' ὠραίων καὶ ποικίλων πρασίνων χρωμάτων, εἶνε ἐπιμελῶς ἐξεργασμέναι καὶ φαίνονται ἔχουσαι ἄξια λόγου πρότυπα. Πρέπει νὰ μελετηθῶσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸν πολυθρόλλυτον Βιενναῖον κώδικα τοῦ Διοσκορίδου, οὗ ἐμνήσθημεν καὶ ἄνωτέρω.

Ἐν φ. 417α ὁ Κρατεὺς, Γ' αληνός, Διοσκορίδης, Ξενοκράτης, Μαντὶς (ίας; ἰος;) καθήμενοι. Εἰκόνες πολὺ καλύτεραί τῶν τῶν λοιπῶν ἐν τῷ κώδικι ἐξωγραφημένων ἰατρῶν.

Ἐν φ. 417β Νήγροπος, Χύρον (Χείρω) ὁ ὑποκένταυρος Μαχάων, κάτω δὲ Ἡρακλείδης καὶ Πίμφυλος.

Ἐν φ. 418α ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ρυῖφος μετὰ δύο φυτῶν κάτωθεν, ὧν μόνον τὸ ἕτερον φέρει ἐπιγραφὴν λευκάνθεμον.

Ἐν φ. 418β ὁλοσέλιδος Ἅγιος Γεώργιος. Ἄξιον ἰδίως μνείας εἶνε, ὅτι ὁ ἅγιος παριστάνεται πτερυγοφόρος.

Ἐν φ. 419α—431β ἄξια προσοχῆς ὁλοσέλιδοι εἰκόνες ἰατρικῶν ἐμβολῶν μετ' ἰδίων ἐπιγραφῶν. Ἀναμῖξ ἄλλαι τινὲς εἰκόνες.

Ἐν φ. 133α Ἡ λαδύρινθος τοῦ Σολομῶντος.

Ἐν φ. 437α εἰκὼν σφραγίδων ἐπὶ οἰκοδομήσει ναοῦ.

Ἐν φ. 113δ εἰκόνες ὄνειροκριτῶν. Ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ κει-
μένῳ τοῦ φ. 441α μνημονεύεται Συρίμ ὁ δνηροκροίτης

Ἐκ τῶν Σφραγιδῶν τούτων σημειώσεων καταδεικνύεται ἡ
μεγάλη καὶ ποικίλα πλῆθυσμασία τοῦ πολλαχῶς πολυτίμου κώ-
δικος τούτου. Πράγματι οὗτος οὐ μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς
ιατρικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς λαογραφίας εἶνε ἀξιοσπούδαστος, ἀλλὰ
καὶ παλαιογραφικῶς εἶνε ἀξίος ἰδιαζούσης μελέτης, μάλιστα
ἐνεκα τῶν ἐν αὐτῷ κρυπτογραφημάτων, καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν
λεξικογραφίαν συμβάλλεται, πλουτίζων τὸ ἑλληνικὸν λεξικόν
διὰ πολλῶν νέων λέξεων, αἱ δὲ κοσμοῦσαι αὐτὸν εἰκόνες εἶνε
οὐ μόνον ἐξαιρετος συμβολὴ πρὸς μελέτην τῆς τέχνης, ἀλλὰ
καὶ πλουτίζουσι πολλαχῶς τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἰδιωτι-
κοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν (διὰ τῶν ποικίλων παραστάσεων κτι-
ρίων, ἐπίπλων, ἰδίως καθισμάτων καὶ ἀναλογιῶν), σκευῶν καὶ
ἐργαλείων ἰποτηρίων, φιαλῶν, γεωργικῶν ἐργαλείωνι. Εὐχρῆς
ὁ ἔργον εἶνε νὰ μελετηθῇ ποτε λεπτομερέστερον παρὰ τὰς
ποικίλας δυσχερείας, ἃς παρέχει ἡ τελεία αὐτοῦ ἐξερεύνησις,
ἀπαιτοῦσα τὴν συνεργασίαν φιλολόγου δεινοῦ περὶ τὴν πα-
λαιογραφίαν, ἱατροῦ ἐνδελεχῶς διατρέβοντος, περὶ τὴν ἱστορίαν
τῆς ἱατρικῆς, λαογράφου πεπειραμένου καὶ βυζαντιολόγου
ἐμπείρου τῆς τε βυζαντινῆς τέχνης καὶ τῶν κατὰ τὸν ἰδιωτι-
κὸν βίον τῶν Βυζαντινῶν, καὶ διευκρινηθῇ πλουσιώτερον διὰ
τῆς ἀλλῶς δαπανηρῆς δημοσιεύσεως ὅσον οἶόν τε πλείστων
ἐξ αὐτοῦ εἰκόνων, ἐν αἷς καὶ ἐγχρώμων.